

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 332.1:338.242.4:353.3

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Варламова О.А.,
Валява А.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м.Дніпро.

У статті визначено сутність старопромислових регіонів, їх місце в економічному розвитку України. Проведено аналіз розвитку населених пунктів (міст, селищ, районних центрів і т. д.) СПР нашої країни в умовах економічної та політичної нестабільності. Наведено динаміку розвитку старопромислових міст в умовах сучасних викликів і загроз в Україні. Розглянуто соціально-економічні показники СПР в сучасних умовах. Приділено увагу основним показникам промисловості Дніпропетровської, Запорізької, Донецької та Луганської областей. Вивчено загальні проблеми розвитку цих регіонів на основі розвитку промисловості. Здійснена оцінка концентрації промислового виробництва, транспортної інфраструктури та щільності населення. З'ясована для кожного старопромислового регіона України своя стратегія регіонального розвитку. Розроблено рекомендації і запропоновано методи для покращення економічної інфраструктури старопромислових міст України.

Ключові слова: старопромисловий регіон, старопромислові міста, розвиток, соціально-економічні показники, промисловість, економічна інфраструктура, нестабільність

UDC 332.1:338.242.4:353.3

PARTICULARITIES OF UKRAINE'S OLD-INDUSTRIAL REGIONS DEVELOPMENT

Varlamova O.,
Valiava A.

Pridniprovsk state academy of civil engineering and architecture, Dnipro

The article defines the essence of old industrial regions, their place in the economic development of Ukraine. The analysis of development of settlements (cities, towns, district centers, etc.) old-industrial regions of our country in terms of economic and political instability is being holded. The dynamics of old industrial cities development in the context of modern challenges and threats in Ukraine is given. Socio-economic indicators of old-industrial regions in the modern world are reviewed. Attention is paid to the basic indicators of industry in Dnipropetrovsk, Zaporizhia, Donetsk and

Lugansk regions. The general problems of these regions development through the development of industry are studied. The concentration of industrial production, transport infrastructure and population density are estimated. Regional development strategy is clarified for each old industrial region of Ukraine. Recommendations are developed and methods to improve the economic infrastructure of the old industrial cities of Ukraine are proposed.

Keywords: old-industrial region, old-town cities, development, socio-economic indicators, industry, economic infrastructure, instability

Актуальність проблеми. Основою стійкого динамічного розвитку національної економіки України є забезпечення комплексного збалансованого і стабільного розвитку економіки регіонів.

Питання реформування управління розвитком старопромислових регіонів є досить актуальним, оскільки вони мають доволі масштабний виробничий та експортний потенціал, який використовується не в повному обсязі.

В умовах сьогодення фінансова криза та її наслідки насамперед проявилися в старопромислових регіонах. Зниження обсягів промислового виробництва, високий рівень безробіття, зростання частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму, негативні демографічні процеси, складна екологічна обстановка та ін. – одні з головних проблем, що виникають в цих регіонах. Однак, при цьому вони відіграють провідну роль у зміцненні економіки країни, оскільки є локомотивами розвитку та вносять до бюджету найбільше коштів.

Для того, щоб своєчасно і ефективно реагувати на сучасні виклики у регіональній політиці, що формуються внаслідок інерційного розвитку старопромислових регіонів, необхідно дослідити питання сутності та особливостей розвитку таких регіонів.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблемами регіонального розвитку старопромислових регіонів в Україні займається велика кількість науковців. Дане питання висвітлено в наукових працях значної кількості провідних вчених. Економіці старопромислових регіонів України присвятили свої наукові праці вітчизняні вчені: О. Амоша, В. Гейц, В. Ляшенко, Л.Мусіна, О. Мартякова, О. Саліхова, І. Одотюк, О. Снігова, І. Хаджинов та ін. Незважаючи на високу актуальність, все ж таки недостатньо висвітленими залишаються особливості розвитку старопромислових міст України, а також недостатньо розроблені

ефективні напрями їх розвитку. Це є особливо актуальним в контексті виходу старопромислових міст із кризи, що склалася в умовах сьогодення.

Мета роботи: дослідження та аналіз тенденцій розвитку в сучасних умовах та пошук шляхів покращення економічної інфраструктури старопромислових регіонів України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Старопромисловий регіон характеризується застарілими технологіями, які порівняно з іншими регіонами характеризуються більшими обсягами випуску продукції, вищим рівнем заробітної плати, більшою кількістю інвестицій, більшим потенціалом для випуску наукоємної інноваційної продукції та більшою роллю в поповненні державної казни, але водночас вони мають високий рівень зношення основних фондів та сильно забруднюють навколишнє середовище [1].

З огляду на тривалий термін розвитку України в межах моделі індустріальної економіки, високий рівень накопичення *основного капіталу* відстежується саме в чотирьох старопромислових регіонах – Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій та Луганській областях. У регіональній структурі основних засобів їхня сумарна вартість протягом тривалого періоду залишалась незмінно високою та сягала третини вартості основних засобів України. Проте в процесі реструктуризації національної економіки частка основного капіталу старопромислових регіонів у структурі основного капіталу України має тенденцію до скорочення.

Основна характеристика показників СПР наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні соціально-економічні показники у 2015 р.

Показник	Дніпропетровська	Донецька	Запорізька	Луганська
Чисельність наявного населення на 1 січня 2016 року, тис. осіб	3254,9	4265,1	1753,6	2205,4
Кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб	1479,6	756,3	745,1	306,3
Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн	38346,2	20816,8	35379	14988,3
Середньомісячна заробітна плата, грн	4366	4980	4200	3427
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млн.грн у 2014 р.	176540	119983	65968	31393
Обсяг реалізованої промислової продукції, (товарів, послуг), млн.грн	301108	174390	134741	22916,3

Складено на основі [2]

З даних наведеної таблиці видно, що найбільша чисельність наявного населення на 1 січня 2016 року спостерігалася у Донецькій обл. 4265,1 тис. осіб, найменша – у Запорізькій – 1753,6 тис. осіб. У Дніпропетровській обл.- 3254,9 тис. осіб. При цьому найбільша кількість зайнятих економічною діяльністю спостерігається у Дніпропетровській області - 1479,6 тис. осіб (9% від загальної кількості населення), найменша - 306,3 тис. осіб у Луганській області (1,9% від загальної кількості населення).

Середньомісячна заробітна плата має найбільше значення - 4980 грн у Донецькій обл., найменша - 3427 грн. в Луганській області. Найбільший обсяг валового регіонального продукту – 176540 млн.грн. у Дніпропетровській обл., найменший – 31393 млн.грн. у Луганській обл.

Найбільший обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) – 301108 млн.грн. у Дніпропетровській обл., найменший - 22916,3 млн.грн. у Луганській обл.

Таблиця 2 – Питома вага регіонів в загальнодержавних основних показників, %

Область	Кількість зайнятих економічною діяльністю	Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), 2014 рік	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	Експорт товарів	Імпорт товарів	Капітальні інвестиції	Фінансовий результат до оподаткування	
							прибуток	збиток
Дніпропетровська	9,0	11,1	17,3	73,0	69,6	98,2	110,1	94,1
Донецька	4,6	7,6	10,0	44,0	56,7	41,1	69,5	125,8
Запорізька	4,5	4,2	7,7	78,6	68,6	84,9	167,0	104,4
Луганська	1,9	2,0	1,3	13,6	31,3	26,1	161,6	112,6

Складено на основі [2]

Показники питомої ваги регіонів в загальнодержавних основних показників свідчать, що показники обсягів реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) має найбільше значення – 17,3% у Дніпропетровській області, найменше значення – 1,3% у Луганській області. Показник капітальних інвестицій також має найбільше значення у Дніпропетровській обл. – 98,2%, найменше – 26,1% у Луганській обл.

Щодо прибутку підприємств, то найбільше значення 167% спостерігаємо у Запорізькій обл., найменше значення – 69,5%. Щодо збитку підприємств, то найменше значення спостерігаємо у

Дніпропетровській області – 94,1%, а найбільше – 125,8% у Донецькій області.

Дніпропетровська область є одним з провідних регіонів України. Її внесок у валовий регіональний продукт держави становить майже 11%. Область володіє близько 50% загальнодержавних запасів корисних копалин: 100% марганцевої руди, 70% залізної руди, 45% розвіданих запасів вугілля. В області видобувається 40 видів мінеральної сировини. На її території розташоване єдине в Україні родовище талько-магнезитів.

За роки незалежності України відчутно зросла питома вага господарського комплексу області. Частка промислового виробництва збільшилась з 14,5 до 18,4 відсотків, іноземних інвестицій – з 5,4 до 16,6%, експорту – з 14,1 до 16,8%, роздрібного товарообороту – з 9,0 до 9,3%.

Область має потужний промисловий потенціал, який характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії. У регіоні діють понад 500 великих та середніх промислових підприємств майже всіх основних видів економічної діяльності, на яких працюють 284,5 тис. осіб. Найбільша кількість великих та середніх підприємств зосереджена у промисловості і торгівлі, найбільша кількість малих підприємств – у сільському господарстві і торгівлі.

На Дніпропетровщині виробляється 18,4% (324,4 млрд грн) усієї реалізованої промислової продукції України. За цим показником область посідає перше місце в Україні.

Основа промисловості області – металургія. На підприємствах металургійного комплексу зайнято 72,5 тис. осіб. Обсяги реалізованої продукції складають 34,4% від загального обсягу по області. Більша частина продукції сертифікована та відповідає світовому рівню якості. Продукція трубопрокатних підприємств області експортується майже у 70 країн світу.

Регіон входить до числа провідних експортерів, займає перше місце за обсягами експорту серед областей України. На нього припадає майже 17,0% експортних товарних операцій України. Товарна структура експорту обумовлена промисловим потенціалом області. Основу товарної структури складають чорні метали (49,4% загального обсягу експорту товарів); руди, шлак і зола (20,9%); вироби з чорних металів

(8,7%), продукція агропромислового комплексу (7,4%), продукція хімічної промисловості (4,1%).

Запорізька область є одним з найбільш розвинених промислових регіонів України із значним виробничим потенціалом. Обсяг валового регіонального продукту (ВРП) області за підсумками 2014 року складав у фактичних цінах 54352 млн. грн. і зменшився в порівнянні з 2013 роком на 0,7 % (у цілому по Україні – на рівні 2013 року). Загальний внесок області у ВВП України склав 3,6 %. За абсолютним значенням ВРП область зайняла 10 місце, а серед областей Придніпровського економічного регіону (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська) – друге. За обсягами реалізації промислової продукції область займає 3 місце серед регіонів України.

Основу промисловості регіону складають машинобудівний, енергетичний та металургійний комплекси. Підприємствами області у 2014 році вироблено 26,7 % загального обсягу електроенергії в Україні, автомобілів вантажних – 25,8 %, високовольтної апаратури – 65,2 %. У період 2010-2014 років найбільший обсяг реалізованої промислової продукції забезпечено у 2014 році (94,2 млрд. грн.), найменший – у 2010 році (66,8 млрд. грн.).

Скорочення загального обсягу промислового виробництва по області (на 3,2 %) обумовлено зменшенням виробництва у переробній промисловості на 5,9 % (частка якої у загальній реалізованій промисловій продукції області складає 73,2 %), де падіння зафіксовано у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 2,1 %, машинобудуванні – на 9,0 %, виробництві коксу та продуктів нафтопереробки – на 7,5 %, виробництві хімічних речовин та хімічної продукції – на 7 %, виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 4,8 %, текстильному виробництві, виробництві одягу та шкіри – на 31,8 %. Внаслідок скорочення обсягів виробництва на підприємствах промисловості області та за рахунок проведення модернізації виробництв у 2010-2014 роках відбулося зменшення чисельності працюючих у промисловості області на 10 % (з 175,0 тис. осіб до 157,7 тис. осіб).

Донецька та Луганська області - найбільші в Україні за своїм промисловим потенціалом. Основною причиною падіння обсягів

промислового виробництва на контрольованій українською владою територіях Донецької та Луганської областей, є зупинка промислових підприємств. Збройний конфлікт спричинив зупинку виробничих потужностей металургійної та коксохімічної галузі або скорочення завантаження їх промислових потужностей, обумовлене обмеженням постачання сировини, відвантаження готової продукції, міжгалузевими зв'язками з призупиненими підприємствами з територій, підконтрольних так званим ДНР та ЛНР.

У галузевій структурі промислового виробництва Донецької області до початку озброєного конфлікту переважали металургійна та хімічна промисловість, галузі паливно-енергетичного комплексу, машинобудування. Характерною рисою господарського комплексу області було поєднання потужної промисловості з багатогалузевим сільським господарством, на розвиток якого останнім часом робився значний акцент, з подальшою перспективою виходу продукції на світові ринки. Промисловий потенціал Луганської області характеризувався як багатогалузевий, де провідні позиції посідали добувна промисловість, важке машинобудування та нафтопереробка.

Починаючи з 2014 р. падіння промислового виробництва у Донецькій та Луганській областях було найбільшим серед інших областей України і старопромислових регіонів зокрема та було обумовлене втягненням їх територій в збройне протистояння (таблиця 3).

Таблиця 3 - Сфера реального сектора економіки старопромислових регіонів України, % до відповідного періоду попереднього року

Область	2013 р.	2014 р.	2015р.
Індекси промислової продукції			
Дніпропетровська	98,5	92,5	107,2
Донецька	93,6	68,5	121,6
Запорізька	97,1	96,8	101,0
Луганська	91,1	58,0	96,0
Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва			
Дніпропетровська	131,1	94,0	98,6
Донецька	105,8	96,2	74,0
Запорізька	134,4	96,3	99,7
Луганська	103,5	82,3	45,9

* без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Складено на основі [2]

У *Донецькій області* обсяги промислового виробництва в 2014 р. порівняно з аналогічним попереднім періодом скоротились на близько 30%. Найбільш значущим падіння обсягів виробництва за період з 2014 р. по травень 2015 р. було в добувній промисловості (у 1,7 раза). Це відбулося переважно за рахунок втрати контролю над значною часткою вугільних шахт. Досить значним стало падіння обсягів промислового виробництва (у 1,3 раза) в переробній промисловості. Найбільш відчутними наслідки збройного конфлікту простежуються за такими видами економічної діяльності, як: виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність (падіння індексів промислового виробництва за цей період становило близько 4 рази), виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, а також виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (практично у 2,5 раза).

У *Луганській області* обсяги промислового виробництва в 2014 р. по відношенню до відповідного періоду попереднього року скоротились майже у 2 рази, а на початку 2015 р. становили лише трохи більше 10% до відповідного періоду 2014 р. Значно кращою по Луганській області ситуація у сфері сільського господарства, де у 2014 р. обсяг сільськогосподарського виробництва становив понад 80% до відповідного періоду 2013 р., а на початку 2015 р. скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва наближалось до 50% до відповідного періоду попереднього року проти 88% у промисловості.

У структурі обсягів реалізованої промислової продукції області частка металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів скоротилась у 18 разів, а частка машинобудування - практично у 2 рази. Це в цілому визначило скорочення у структурі промисловості області частки переробної промисловості у 1,2 раза. Одночасно у структурі переробної промисловості області відчутно зросли частки виробництва готових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (більш ніж у 3 рази), виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності (майже у 3 рази), виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої продукції (у 2 рази) та виробництва хімічних речовин та хімічної промисловості (більш ніж у 1,5 рази). Воєнні дії на території Донецької та Луганської областей мали негативний вплив на всі галузі економіки регіонів без винятку.

Значними були втрати Донецької області в металургійній галузі. Область втратила близько 60% її виробничих потужностей через втрату двох (із трьох) потужних вузлів металургійної промисловості області.

Однак, позитивно впливає на перспективу розвитку металургійної галузі в нових економічних та політичних умовах збереження на території області, підконтрольній українській владі, виробництв, що забезпечують основний технологічний процес металургійного виробництва.

Позитивним при оцінюванні можливості розвитку металургійної галузі у нових економічних та політичних умовах є практично безперешкодна можливість щодо отримання рудної сировини з Криворізького басейну.

Додатковим чинником, що позитивно впливає на можливості розвитку металургійної галузі є: наявність на території, підконтрольній українській владі, металомістких галузей, зокрема машинобудування і металообробки; зростаюча місткість внутрішнього ринку, обумовлена потребою відбудови інфраструктури Донецької та Луганської областей; широкий перелік підприємств - трейдерів металопродукції.

Можливості ефективного розвитку металургійної галузі Донецької області ускладнюються проблемами видобутку антрацитового вугілля та виробництва коксу [3].

Однією з найбільш постраждалих галузей економіки Донецької області стала хімічна промисловість. Частка реалізованої промислової продукції у сфері виробництва хімічних речовин та хімічної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у січні - травні 2015р. скоротилась у 2 рази порівняно з 2014 р.

Через бойові дії виробничі потужності хімічної галузі на територіях, підконтрольних українській владі, суттєво не постраждали. Основними обмежувальними чинниками функціонування підприємств хімічної галузі є наявність енерго-сировинного ресурсу (природного газу) за цінами, що забезпечують конкурентоспроможність продукції, та стабільність у забезпеченні електроенергією. Луганська ТЕС, що забезпечує підприємства Луганської області електроенергією, знаходиться в районі ведення бойових дій, що значно ускладнює завдання безперебійного та стабільного постачання електроенергії.

Частка машинобудування у загальному обсязі реалізованої продукції в Донецькій області за 2015 р. незначно (близько в 1,2 раза) скоротилась порівняно з 2014 р. Це відбулося переважно за рахунок фактичного функціонування на території, підконтрольній українській владі, значної частки провідних підприємств машинобудівельної галузі, представлених підприємствами важкого машинобудування, виробництва сільськогосподарської техніки, устаткування для хімічної промисловості та побутової техніки. Переважна кількість машинобудівних підприємств не постраждали від бойових дій або отримали незначні непринципові ушкодження.

Збереглися основні центри, що концентрують промисловий потенціал машинобудівної галузі, за певними напрямками з переважанням важкого машинобудування. Так, у містах Маріуполь, Краматорськ, Костянтинівка, Артемівськ сконцентровано підприємства важкого машинобудування - з виробництва верстатів, машин та устаткування для металургії, добувної та будівельної промисловості, у м. Маріуполь, м. Авдіївка та м. Слов'янськ - сільськогосподарської техніки та виробництва електричного устаткування, у Маріуполі та Краматорську - виробництво автотранспортних засобів та вироблення побутова техніка

Питома вага продукції підприємств машинобудування в Луганській області, підконтрольній українській владі, у 2015 р. скоротилась майже у 2 рази і становила трохи більше 5% [1].

Завдання з відновлення економіки Донбасу потребує відбудови машинобудування. Додатковим стимулом щодо відновлення та розвитку в Донецькій та Луганській областях машинобудівної галузі стає збереження на території, підконтрольній українській владі потужної науково-дослідної бази.

Значною перевагою розвитку промисловості виробництва будівельних матеріалів на території Донецькій області, підконтрольній українській владі, є базування їх виготовлення на власній сировині, яка представлена родовищами піску, будівельного та облицювального каменю, азбесту, гіпсу, крейди, вапняків та доломітів, вогнетривкої та керамічної глини, щебеню, цегельно-черепичної сировини.

Поєднання територіального розташування корисних копалин та високого рівня їх промислового освоєння, обумовило виокремлення

окремих центрів виробництва будівельних матеріалів. На території Донецької області, підконтрольній українській владі, це виробництво цементу, скла, вапна, гіпсових сумішей, керамічних виробів, а також вироблення металоконструкцій для будівництва, плит, проводів і кабелю, шиферу готових для використання бетонних сумішей та цегли, черепиці, виробів з глини.

Потреба відбудови інфраструктури, системи життєзабезпечення Донецької та Луганської областей, підконтрольних українській владі, може надати новий поштовх розвитку виробництва будівельних матеріалів в областях та забезпечить їх ефективне функціонування.

При аналізі соціально-економічного розвитку територій СПР були визначені наступні особливості:

1. Економічні особливості розвитку старопромислових регіонів:

1.1. Старопромислові регіони до недавнього часу були промислово розвиненими центрами країни. А зараз багато селища, міста, райони в старопромислових регіонах мають переважно монопрофільну економіку, у них розвинені галузі вугільної промисловості, металургії та машинобудування. Внаслідок нових економічних умов, що викликали кризу цілого ряду галузей, монопрофільні міста СПР, градоформирующая база яких представлена вугледобувними та металургійними підприємствами, що потрапили в особливо складну ситуацію.

а) застаріла транспортно-логістична інфраструктура територій, що не відповідає вимогам гнучкого виробництва;

б) закрита ринкова структура характерна для СПР проявляється:

- у формуванні олігопольних структур серед багатогалузевий виробників, підвищує бар'єри входу на ринок і знижує ефект агломерації для нових фірм;

- у відсутності гнучкості (еластична пропозиція) на ринках факторів виробництва, що знижує ефективність роботи підприємств;

в) функціональне блокування (взаємозалежність і вертикальна інтегрованість підприємств), воно гальмує впровадження інноваційних технологій.

В якості наявних і потенційних внутрішніх вад розвитку СПР слід також назвати:

- високий рівень зносу основних виробничих фондів;

- залежність експортоорієнтованих підприємств від кон'юнктури світового ринку;

- висока матеріало-, енерго - і капіталомісткість виробництва продукції.

1.3. Для населених пунктів СПР характерні: незначний приріст інвестицій та інновацій, територіальна диференціація їхнього рівня по території регіонів. Менше 50 відсотків інвестицій в основний капітал зосереджено тільки в обласних центрах та прилеглих районах, у великих містах.

За останні роки відбулося суттєве зменшення розміру капітальних інвестицій на 1 особу, що проживає в старопромисловому регіоні. До факторів низької інвестиційної привабливості населених пунктів у СПР відносяться наступні:

- віддаленість від центру, масових ринків збуту товарів і послуг;
- низька ступінь диверсифікації економіки, моно характер спеціалізації;
- застарілі фонди промислових підприємств;
- недосконала соціальна інфраструктура.

1.4. Незважаючи на високий науково-технічний потенціал, СПР характеризується недостатнім рівнем реалізації промислових інновацій, що виявляється як у незначній кількості підприємств, що ініціюють інноваційну активність, так і в незначній частці інноваційної продукції в загальному обсязі, не проводиться активна трансформація наукових ідей в технології і продукти.

2. До соціальних особливостей розвитку населених пунктів (міст, селищ, районних центрів і т. д.) СПР відносяться наступні:

- найвищий рівень середньомісячної заробітної плати, доходу населення;
- недостатній рівень конкурентоспроможності СПР за показниками «освіта», «культура» та «охорона здоров'я».

3. Надмірна концентрація промислового виробництва, транспортної інфраструктури та висока щільність населення створили величезне навантаження на біосферу старопромислових регіонів — найвищу в Україні і Європі.

В даний час в кожному старомисловому регіоні України розроблена своя регіональна стратегія (таблиця 4).

Таблиця 4 - Загальна характеристика стратегій регіонального розвитку СПР до 2020 р.

Регіони	Пріоритетні напрямки стратегій
Дніпропетровська область [5]	1) Впровадження новітніх технологій у базових галузях економіки регіону, модернізація та енергозбереження, розвиток високотехнологічних виробництв, насамперед точного машинобудування та аерокосмічної промисловості; 2) впровадження сучасних технологій у сільському господарстві; 3) поліпшення екології; 4) впровадження ІТ-технологій в медицину, освіту, ЖКГ, державному управлінні, у тому числі з надання дозвільних процедур.
Донецька область [6]	1) Виконання: - Програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року; - регіональних програм і заходів державних цільових програм спрямованих на розвиток людського ресурсу; - регіональних угод між владою, профспілковими об'єднаннями та обласною організацією роботодавців; виконання Угоди щодо регіонального розвитку Донецької області між Кабінетом Міністрів України та Донецькою обласною радою. 2) Реалізація в області пілотного проекту по впровадженню адміністративно-територіальної реформи.
Запорізька область [7]	1) розвиток інфраструктурного потенціалу регіону, створення транспортної інфраструктури та зв'язку, виконання програм з газифікації та водопостачання на всій території області, інвентаризація та оцінка об'єктів первинних прямих інвестицій — земельних ділянок і споруд, які можуть бути приватизовані або надані в довгострокову оренду, із зазначенням пріоритетного с точки зору регіону їх використання, створення сприятливих умов для збільшення обсягів будівництва житла, в тому числі соціального і доступного для громадян з середнім рівнем доходу; 2) реалізація державної містобудівної політики на регіональному рівні; забезпечення інституційної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності (створення регіональних органів, агентств, фондів тощо); 3) забезпечення інформаційної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності; 4) ефективне використання індустріального потенціалу на потреби соціального розвитку регіону; 5) ефективне використання і нарощування аграрного потенціалу; 6) розвиток науково-освітнього потенціалу.
Луганська область [8]	1) реструктуризація та диверсифікація економіки регіону; розвиток галузей з високим інноваційним потенціалом; розвиток ринкового середовища, підтримка малого і середнього підприємництва; 2) реформування житлово-комунального господарства, реконструкція і розвиток інженерної та транспортної інфраструктури; 3) розвиток людського потенціалу: покращання демографічної ситуації, забезпечення раціональної зайнятості населення, підвищення ефективності використання трудових ресурсів, розвиток сфери соціальних послуг і культурного простору; 4) раціональне використання і відновлення природних ресурсів, охорона навколишнього середовища.

Складено на основі [2]

Отже, у всіх цих стратегіях проглядаються чітко екологічні і соціальні складові.

Висновки. Економічна та політична нестабільність в Україні негативно впливає на українську економіку, оскільки вона значною мірою залежить від виробництва продукції у переробній промисловості, результати діяльності якої визначаються станом виробництва у металургії та машинобудуванні, потужним осередком яких є саме старопромислові регіони.

Старопромислові регіони України мають достатньо великий промисловий потенціал та займають лідируючі позиції серед інших регіонів, водночас їх розвиток характеризується виробництвом промислової продукції низького рівня наукоємності, високим зносом основних фондів, достатньо низькою сприйнятливістю до інновацій, складним екологічним станом.

Зважаючи на вищесказане, на нашу думку, великий поштовх для розвитку старопромислових регіонів можуть дати: відновлення пошкодженої інфраструктури, вирішення проблеми високого рівня зношеності основних фондів та невідповідності їх технічного рівня світовому, залучення до відновлювальних робіт вітчизняних підприємств та організацій на основі міжрегіональної співпраці й кооперації, створення умов для збільшення вітчизняних та іноземних інвестицій у розбудову і реконструкцію об'єктів інфраструктури, спрощення адміністративних процедур, створення соціально-економічних стимулів для зростання інвестиційної активності, збільшення трудової зайнятості тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойченко В. С. Теоретичні засади вивчення сутності та проблем розвитку старопромислових регіонів [Електронний ресурс] / В. С. Бойченко, Є. В. Гелетюк // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 8. - С. 155-158. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_8_32
2. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

3. Байда О. Д. Об'єктивні передумови реструктуризації старопромислових регіонів України / О. Д. Байда // Економіка будівництва і міського господарства. - 2012. - Т. 8, № 4. - С. 299-308.
4. Дубницький В.І. , Лукіна В.Ю. Маркетинг старопромислових міст Донецької області – стан, тенденції та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / В.І. Дубницький, В.Ю. Лукіна // Науково-технічна бібліотека Національного університету "Львівська політехніка" . – 2012. – с. 132-134. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/17051/1/80-Dubnytsky-132-134.pdf>
5. Комплексна стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року. — Дніпропетровськ, 2014. — 89 с.
6. Стратегія економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2020 року. — Донецьк, 2014. — 71 с.
7. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/2264/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti--na-period-do-2020-roku.html>
8. Стратегія економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2020 року. — Луганськ, 2014. — 71 с.